

Läroarutbildningarnas strategier för genomförande av VFU i COVID19-tider, uppföljning maj 2020

Kartläggning genomförd av *SUHF:s arbetsgrupp för läroarutbildning* och *Läroarutbildningskonventet*

Bakgrund

Våren 2020 har inneburit utmaningar för landets läroarutbildningar. Givetvis har det varit prioriterat för alla lärosäten att bidra till att bromsa spridningen av coronaviruset. Samtidigt har det funnits en förväntan på att lärosätena ska värna studenternas möjligheter att fullfölja sin utbildning, vilket i läroarutbildningarnas fall inbegriper den verksamhetsförlagda utbildningen (VFU). SUHF:s arbetsgrupp för läroarutbildning och Läroarutbildningskonventet har därför genomfört två inventeringar av hur lärosätena hanterat genomförandet av VFU i den rådande situationen med smittspridning av COVID-19. Syftet med de båda inventeringarna har varit att följa utvecklingen, överblicka och eventuellt samordna olika aktiviteter.

Den första inventeringen genomfördes i mars 2020 och resultaten redovisades i en skriftlig rapport samt muntligt vid Läroarutbildningskonventets möte den 1 april. Den andra uppföljande inventeringen genomfördes mellan den 22 och 29 maj genom att följande frågor skickades till lärosätenas representanter i Läroarutbildningskonventet¹:

1. Hur har de lösningar/riktlinjer mm som lärosätet vidtog fungerat för att värna studenternas rättigheter att fullfölja sin utbildning även i rådande situation med smittspridning?
2. Hur har skolhuvudmännen agerat?
3. Hur stor andel av studenterna har genomfört sin VFU enligt ordinarie planering, och hur stor andel har gjort VFU enligt temporära (Coronaanpassade) riktlinjer (individuella lösningar, ändringar i studiegång eller andra anpassningar). Redovisa om möjligt situationen på de olika programmen/inriktningarna.
4. Hur ser planerna för höstterminen ut? Vilka utmaningar ser ni?

26 av 27 lärosäten i Läroarutbildningskonventet svarade. Även om detaljnivån i svaren skiljer sig åt torde inventeringen sammantaget ge en rättvisande bild av hur lärosätena bedömer läget just nu. Det ska också nämnas att lärosätenas strategier, riktlinjer och uppfattningar kan komma att förändras i takt med smittspridningsläget och myndigheternas rekommendationer. Det kan till exempel noteras att sista svarsdatum för inventeringen (29 maj) var samma dag som regeringen meddelade att rekommendationen om distansundervisning vid landets gymnasieskolor tas bort från den 15 juni.

¹ Den första inventeringen i mars gjordes genom att följande frågor skickades till lärosätenas representanter i Läroarutbildningskonventet: 1) Vilka lösningar och sätt att hantera VFU i rådande situation har lärosätet vidtagit eller planerar att vidta? Uppfattar ni att det finns regelverk som försvårar lärosätets hantering, och hur hanteras det i så fall? 2) Vilka signaler får ni från skolhuvudmännen om möjligheter att genomföra VFU?

I föreliggande rapport redovisas resultaten från den uppföljande inventeringen i maj. För att ge en sammanhängande bild av läget inkorporeras också vissa resultat från den första kartläggningen.

Hur har lärosätenas strategier fungerat?

Inventeringen i mars gav en överblick över de strategier och riktlinjer som tagits fram vid lärosätena. En allmän slutsats var då att den rådande situationen tacklades på olika sätt. Åtgärder och förhållningssätt varierade dels mellan lärosätena, men också mellan olika program och studentkullar inom ett och samma lärosäte. Innan vi går in på hur strategierna fungerat ska vi kort rekapitulera några av de strategier som utarbetades när smittspridningsläget blev allt allvarigare tidigare i våras.²

- Vissa lärosäten har haft som ambition att låta alla studentkullar genomföra vårens VFU enligt den fastlagda studiegången, om än med vissa anpassningar av upplägget. Andra lärosäten har valt att –åtminstone för vissa av programmen– ändra om i studiegången för hela studentkullar och skjuta fram vårens VFU-kurser till höstterminen.
- VFU-kurser har normalt mycket höga närvarokrav för att studenterna ska bli godkända. Lärosäten aviserade inför vårens kurser att de skulle vara mer flexibla än normalt när det gäller närvarokrav och lägga mindre fokus på antal dagar som studenterna är i skolverksamheten och istället kräva närvaro i en utsträckning som gör att det går att bedöma om lärandemålen har uppnåtts. Om en student inte bedöms ha uppnått målen, eller inte haft möjlighet att uppnå målen, har de flesta lärosäten sett till att studenten kan examineras mot dessa mål i en kommande VFU-kurs.
- De flesta lärosäten har också varit mer generösa när det gäller studenternas möjlighet att få dispens från förkunskapskrav som normalt gäller för tillträde till senare kurs i programmet. På detta sätt stoppas inte studenter som missar hela eller delar av VFU i sin fortsatta utbildning.
- För att minimera risken för smittspridning har lärosätena gått över till digitala seminarier, trepartssamtal och examinationer i stor utsträckning. Vissa lärosäten planerade för att studenterna skulle kunna examineras mot de lärandemål som kan definieras som ”teoretiska” under våren, medan de praktiska momenten skulle examineras under kommande VFU-kurser.

I majuppföljningen kartlades hur strategierna fungerat. Lärosätena bedömer att strategier och kursupplägg på det stora hela fungerat bra under våren. Det har givetvis förekommit att saker inte blev som det var tänkt, men med tanke på omständigheterna har VFU kunnat genomföras på ett tillfredställande sätt. Några lärosäten skriver att det varit en stor utmaning att examinera VFU-kurserna på distans, och att en sådan modell kommer att vara svår att upprätthålla i längden. Ett par lärosäten tar upp att den tregradiga betygsskalan för VFU är (extra) svår att tillämpa på ett rättssäkert sätt när undervisning och examination i stora delar bedrivs på distans. Några skriver att information om kursupplägg inte alltid nått fram till alla berörda i organisationen, och det tycks också ha förekommit att studenter kommit till VFU-platserna trots att de inte varit helt symptomfria.

Hur stor andel av studenterna har gjort VFU under våren?

När den allmänna smittspridningen var ett faktum i mars restes många frågor kring möjligheterna att genomföra VFU. I den första inventeringen fanns rapporter om studenter som missade VFU på grund av att skolorna inte kunde ta emot dem, och lärosätena behövde snabbt utarbeta strategier och riktlinjer för att klara ut situationen och på både kort och lång sikt klargöra hur studenterna skulle kunna genomföra sin VFU.

² Den som vill ha en mer utförlig beskrivning av de olika strategierna hänvisas till den rapport som släpptes i mars.

I majuppföljningen ombads lärosätena att ange hur stor andel av de studenter som planerades göra VFU under våren som faktiskt genomfört sina VFU-kurser, antingen enligt de ursprungliga planerna, eller enligt en Coronaanpassad plan med individuella lösningar, flexibla studiegångar, mer teoretiska inslag mm.

Eftersom inventeringen gjordes under pågående termin när flera kurser återstod att avsluta har lärosätena inte kunnat ge helt fullständiga svar. De svar som inkommit har dessutom olika detaljnivå. Svaren går därför inte att sammanställa till en nationell bild av hur stor andel av Sveriges lärarstudenter som gjort sin VFU på det ena eller det andra sättet eller fått den uppskjuten på framtiden.

Men vi kan konstatera att det ser olika ut på olika lärosäten och inom olika program. På vissa lärosäten är det bara en handfull studenter som inte kunnat genomföra sin VFU. Ungefär hälften av lärosätena rapporterar dock att minst 20 procent av studenterna på minst ett program inte genomfört VFU. Detta beror i första hand på att lärosätena i dessa fall beslutat att flytta på VFU-kursen för hela eller delar av studentkullen. I vissa fall beror det på att skolor och förskolor inte kunnat ta emot studenter i normal utsträckning, vilket naturligtvis inneburit problem för de berörda studenterna och programmen. Men trots detta är den övergripande slutsatsen att i de fall där lärosätet haft för avsikt att kurserna ska genomföras under våren så har de flesta studenterna också kunnat genomföra sin VFU antingen helt enligt den ursprungliga planeringen eller med ett Corona-anpassat upplägg. I flera fall handlar det om att kurser genomförts med ganska stora anpassningar, exempelvis att delar av kursen gjorts om till teoretiska moment.

Samarbetet med skolhuvudmännen

Den inventering som gjordes i mars visade att 20 lärosäten fått besked av minst en huvudman att en eller flera av deras skolor inte skulle ta emot studenter under rådande situation med allmän smittspridning. Samtidigt visade inventeringen att skolhuvudmännens *grundinställning* i stort sett tycktes vara att ta emot VFU-studenter i så stor utsträckning som de rådande omständigheterna medgav.

Av den uppföljning som gjordes i maj framgår att nästan samtliga lärosäten anser att samarbetet med huvudmännen fungerat bra. Även om de flesta har erfarenhet av att huvudmän av sagt sig mottagande av studenter, så är den övergripande bilden att de allra flesta huvudmän agerat flexibelt och visat stor förståelse för lärarutbildningarnas behov. Självklart har dock studenternas VFU i många fall påverkats av huvudmännens minskade mottagarkapacitet. Distansundervisning, hög frånvaro hos elever och personal, oro för smittspridning och andra omständigheter har gjort att studenternas VFU-vistelse inte varit som vanligt. Några lärosäten meddelar att det förekommit oklarheter när det gäller genomförande av digitala examinationer, till exempel om det är tillåtet att filma i klassrum. I vissa fall har det funnits problem med studenters tillgång till IT-resurser och intranät.

Planer och utmaningar inför hösten 2020 och framåt

I stort sett alla lärosäten rapporterar att de inför hösten planerar för att VFU ska genomföras som vanligt, troligen hela terminen men åtminstone under terminens andra halva. Om läget skulle förändras kommer naturligtvis alternativa planer att sättas i verket.

Som nämndes ovan anses skolhuvudmännen efter omständigheterna ha hanterat situationen bra. Samtidigt finns det farhågor bland lärosätena om att vårens stora påfrestningar på landets skolor kan ha negativa effekter på mottagarkapaciteten till hösten och kanske även våren 2021. Lärare och VFU-handledare har arbetat under krävande omständigheter och skolorna kan komma att behöva

prioritera ned VFU under en återhämtningsfas. Vissa lärosäten överväger parplaceringar av studenter för att klara ut situationen. Några påtalar att det kanske vore önskvärt om landets huvudmän gemensamt kunde bestämma sig för att fortsätta ta emot VFU-studenter för att på lång sikt bidra till återväxten i lärarkåren.

I detta sammanhang kan det vara värt att nämna att antalet sökande till lärarutbildningarna ökat, vilket – om antagningstalen följer samma mönster – gör att ännu fler VFU-platser måste fram till hösten och våren. Detta kommer ytterligare att öka trycket på VFU-organisationerna runtom i landet. Dessutom har flera lärosäten valt att skjuta upp vissa av vårens kurser till hösten 2020 eller våren 2021, vilket gör att det tillkommer studenter som (åtminstone delvis) ska ta igen missad VFU. Även om det går att lösa med stora insatser från alla inblandade är det kanske inte hållbart att flytta hela, eller delar av, kurser i det långa loppet om det skulle visa sig att smittspridningsläget inte förbättras.

Gymnasiernas distansundervisning har varit en stor utmaning för lärosätena, även om det gått att göra VFU under våren. Studenterna har kunnat vara delaktiga i den distansundervisning som bedrivits, och i många fall betraktats som en värdefull resurs. Samtidigt är det av stor vikt att studenterna åtminstone någon gång under utbildningen får göra VFU i en skola under mer normala omständigheter där undervisning bedrivs på plats. Här ser många lärosäten en särskild utmaning för de studenter som läser på kortare program där antalet terminer som finns att tillgå är begränsat. En lösning kan i dessa fall vara att låta de som läser till ämneslärare med gymnasieinriktning göra sin VFU i åk 7-9. En sådan lösning kommer dock i sin tur att öka trycket på grundskolorna.

Den 29 maj meddelade regeringen att rekommendationen om distansundervisning i gymnasier tas bort från och med 15 juni så att elever i gymnasieskolan under sommaren och hösten kan återvända till skolans lokaler. Om detta beslut kvarstår även under höstterminen underlättas situationen för de program som har VFU i gymnasieskolor.